

KERTINĖ PARAŠTĖ

Dainuok, širdie, tėvynės dainą!

Lietuvos Respublikos Kultūros
viceministro Juozo Širvinsko kalba,
atidarant Pasaulio lietuvių dainų šventę

Noriu nuoširdžiai pasidžiaugti jau Antrąja pasaulio lietuvių dainų švente, kuri tapo Pasaulio lietuvių sportinių žaidynių išpūdinga tąsa. Ir sportininkams, ir dainininkams, šokėjams, muzikantams jų gyvenimo kelyje daug impulsų teikia varžytuvių elementas. Ir sportininkus, ir muzikos atlikėjus visa tai skatina augti, bręsti. Iš choro, kurie pasirengę varžytis dėl geriausiųjų vardo, mes laukiame gerų rezultatų, kurie pa-

puošų mūsų dainų švenčių ir Lietuvos valstybės istoriją.

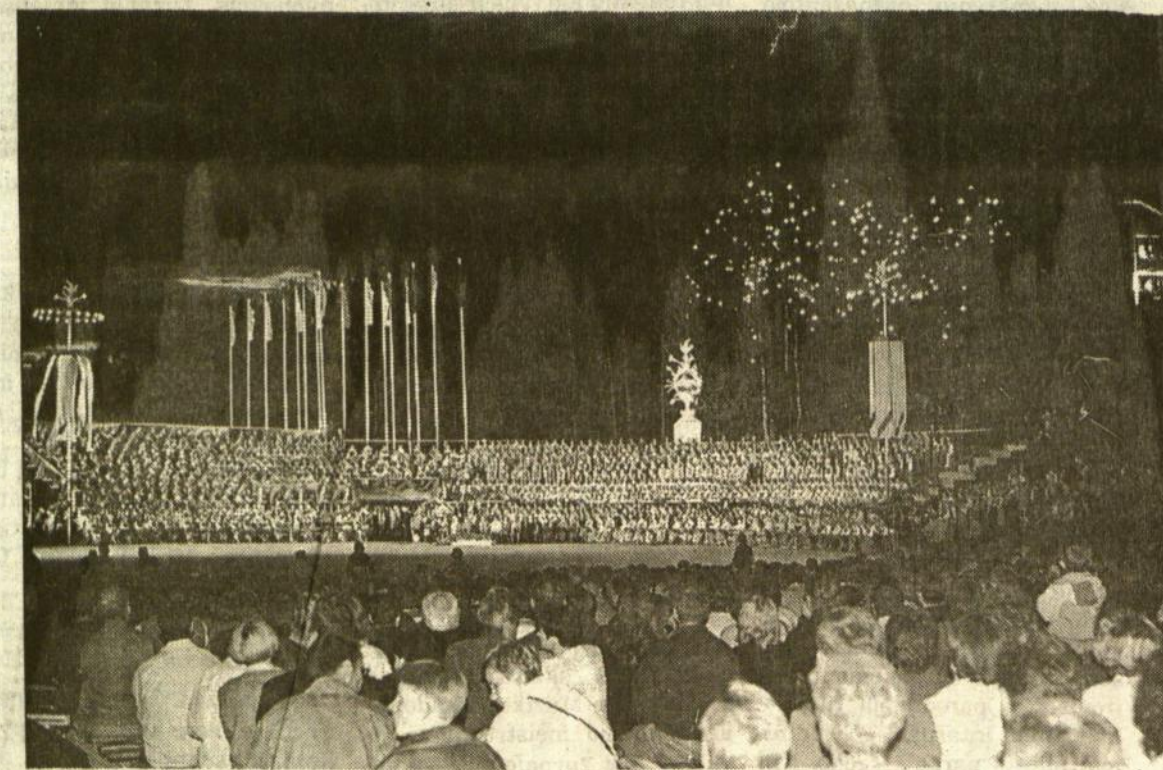
Sovietinės okupacijos metais lietuvių dainų šventės vyko ne tik Lietuvoje. Po pasaulį išblaskyti lietuviai nors ir sunkiausiomis sąlygomis dainavo Vokietijoje (daugiau kaip prieš 50 metų dainų šventė įvyko Wuerzburg'e), Australijoje. Nuo 1956 metų kartu dainavo Jungtinių Amerikos Valstybių ir Kanados lietuviai.

Malonu pasidžiaugti, kad dabar, atgavus nepriklausomybę, jau antrą kartą bendrai dainai susirenkame Lietuvoje, kad turime normalias sąlygas dainuoti, šokti, muzikuoti kartu, dainuoti taip, kaip mes norime ir galime.

Todėl žvelgdamas į ateitį, norėčiau palinkėti, kad ten, kur yra lietuvių, netiltų daina, vingiuotų šokis, kad atsirastų pasišventėlių puoselėti mūsų tautinį meną, ir kad po ketverių metų čia susirinkę, galėtume pasidžiaugti dar skambesne daina, dar nuoširdesniu susitelkimu.

Dėkodamas šios Antrosios pasaulio lietuvių dainų šventės rengėjams čia, Lietuvoje, ir užsienio kraštuose, taip pat muzikinių kolektyvų vadovams, šventės dirigentams, choreografams, režisieriams, dailininkams, norėčiau pasakyti — visapusiškai gaivinkime mūsų Tėvynės vardą ir priminti mūsų poetinio žodžio dainiaus Bernardo Brazdžionio eiles:

*Dainuok, širdie, tėvynės dainą
Ir kai šviesa, ir kai sutemė, —
Iš amžių glūdumos ji eina
Ir amžiams puošia mūsų žemę.*

Pasaulio lietuvių dainų šventė — „Ventos“ ansamblio vakaro koncertas „Ein saulela apie dangų“ sostinės Kalnuose šiuo metų liepos 4 dieną.

Gedimino Svitojaus nuotraukos

Kūrybingojo intelekto veidrodis

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Kiekvieno mėnesio viduryje, tą dieną, kai iš spaustuvės atgabenamas naujas žurnalo *Kultūros barai* numeris, į redakciją, įsikūrusią Vilniaus senamiesčio Latako gatvėje, vienas po kito ateina dailininkai, literaturologai, teatralai, ir kiti kultūrininkai. Jie nekantrauja jau pačią išleidimo dieną atsiversti mėgstamą žurnalą, nes žino, kad jame ras aktualių, įdomių, jiems svarbių publikacijų, kurių ne dažnai aptiksi kituose kultūrinuose leidiniuose.

Žurnalas populiarus visoje Lietuvoje, jo tiražas, pasiekęs 3,000 egzempliorių, bene didžiausias tarp kitų panašaus pobūdžio periodinių leidinių. *Kultūros barai* turi didžiausią paklausą ir užsienio lietuvių bendruomenėse — JAV, Kanadoje, Australijoje, Lenkijoje, Italijoje, Vokietijoje, kitose užsienio šalyse žurnalas turi kone 130 prenumeratorių (skaitytojų).

Kame slypi šio leidinio sėkmė? Mano galva, bene aiškiausiai ir atviriausiai ją išsakė literatūros kritikas ir poetas Vytautas Rubavičius. Pasak jo, redaktoriaus Bronio Savukyno vadovaujami *Kultūros barai* tapo veidrodžiu, atspindinčiu Lietuvos kūrybingojo intelekto būseną. Praėjusiais metais vienas žurnalo numeris buvo geresnis už kitą, kartais net atrodė, ar begalima geriau.

Kad Vytautas Rubavičius neperdeda, patvirtina ir žurnalo *Veidas* šį pavasarį paskelbta nuomonė apie Lietuvos kultūrinių leidinių kokybę. Ten rašoma, kad *Kultūros barai* — tai visą kultūros procesą aprėpiantis aukštos poligrafinės kultūros spalvotas žurnalas.

As daug metų seku ir skaitau *Kultūros barus*, ir pastebėjau, kad į gerą pusę jie pradėjo ženkliai krypti, kai žurnalo redaktoriui tapo aukštos prabos intelektualas Bronys Savukynas. O jis, taręs, kad ne šventieji puodus žiedžia, tą nuopelną dalijasi su kitais: esą kokybę pavyko pagerinti žurnalo redakcijoje sutelkus ne tik gabius, išsilavinusius darbuotojus, bet kvalifikuotus, išmanančius, naujais, drąsiais ieškojimais ir atradimais pasižyminčius konsultantus bei bendradarbius. Tarp jų — naujais, drąsiais tyrinėjimais pasižymintis istorikas Alfredas Bumblauskas, plačios erudicijos humanitaras Darius Kuolys (dabar prezidento Valdo Adamkaus patarėjas), vienas iš talentingiausių modernistinės krypties tapytojų Ričardas Vaitekūnas. Tarp konsultantų ir patarėjų — kitų šalių intelektualai: ne tik savo tėvynėje Estijoje, bet ir Suomijoje, Švedijoje, kitose Europos šalyse žinomas ir Lietuvoje (suprantama, ir *Kultūros baruose*) dažnai besilankantis bei lietuvių kalbą mokantis kulturologas Rein Raud, latvių rašytojas Knuts Skujaniēks, kiti užsieniečiai, tarp kurių ir išeivijos literatūros kritikas Kęstutis Keblys.

Bet didžiausiais žurnalo gaivintojas buvo šviesaus atminimo Vytautas Kavolis, buvęs aktyviausiu redakcijos konsul-

tantu ir bendradarbiu, — sakė Bronys Savukynas. Pasikviečiau jį patarėju, parengęs žurnalo programą 1991 metų rudenį.

Jis prisiminė prieš keletą metų Vytauto Kavolio nusakytas gaires bet kuriam kultūriniam leidiniui. Tai siekimas apimti ne įvairių sričių sumą, bet esamą, įsivaizduojamą ar siekiamą kultūros visumą. Taip pat būtinas leidinio glaudus santykis su savo laikotarpio kultūros problematika pasaulio plotmėje, eksperimentai, rizika, atvirumas viskam, kas dedasi aplink. Pagaliau, pasak Kavolio, kultūrinio žurnalo aktualumas priklauso ir nuo jo pajėgumo keistis pagal kintančią kultūros situacijos reikalavimus.

As ir pats prisimenu šiuos ir kitus Vytauto Kavolio samprotavimus (patarimus), prieš keletus metus paskelbtus tuose patiuose *Kultūros baruose*, ir įsitikinęs, kad žurnalui tai pavyko įgyvendinti. Beje, tai pažino ir pats Vytautas Kavolis, patvirtinęs, kad tas pajėgumas keistis *Kultūros barus* padarė vieninteliu per pastaruosius keletus metus pagerėjusiu Lietuvos kultūrinio leidiniu. Dar pridurčiau, kad žurnalo puslapiuose leidžiama pasireikšti jauniems talentams, be kurių kultūra negalėtų tarpiti. Kartu yra skatinama kritinė mintis kultūrologų, menotyrininkų, literatūros kritikų straipsniuose.

Nėra čia vietos paminėti bent reikšmingesnes žurnalo publikacijas įgyvendinant svarbiausią redakcijos ilgalaikę strategiją — nagrinėti Lietuvos kultūros raidos tendencijas ir kultūros politiką. Paminėsiu tik svarbiausias žurnalo rubrikas (skyrelius) — „Rūpesčiai ir lūkesčiai“, „Problemos ir idėjos“, „Kūryba ir kūrėjai“, „Iš pasaulio į pasaulį“, „Apie knygas“. Tarp minėtų skyrelių autorių — Kostas Ostrauskas, Aleksan-

„Kultūros barų“ vyriausias redaktorius Bronius Savukynas (kairėje) su redakcijos svečiu — išeivijos dailininku Kaziu Varneliu 1995 metais.

Rūta Marcinkevičiūtės nuotrauka

dra Kašubienė, Tomas Remeikis, Julius Šmukštys, Tomas Venclova, Vincas Trumpa ir kiti išeivijos rašytojai, dailininkai, kultūrininkai. Iš mirusiųjų išeivijos intelektualų daugiausia žurnalui rašęs Vytautas Kavolis ir Algirdas Julius Greimas.

Skaitytojų susidomėjimą sukelia diskusijos redakcijoje su labiausiai išmanančiais, kvalifikuotais kultūros, mokslo ir kitų sričių žinovais, tarp jų ir giliais jaunais humanitarais. Pastaraisiais metais tokios diskusijos ir pokalbiai buvo apie kultūros politikos kryptis, mūsų tautinį teatrą, švietimo reformą. Šie disputai, dažniausiai vedami vyriausiojo redaktoriaus Bronio Savukyno, atkreipė ir redakcijos konsultanto Kęstučio Keblio dėmesį.

— Diskusijų temos, be abejo,

aktualios ir svarbios. Svarbus ir diskusijų dalyviai — žinomi kultūrologai, įvairių sričių mokslo vyrai bei moterys, — pasakė Kęstutis Keblys. — Tik gaila, kad jų debatams truksta konkretumo. Dažniausia jie kalba konceptais ar apibendrinimais, ir ta kalba skamba aukšta akademine gaida, bet reikšt tai reiškia mažai. Vargu, ar žurnalo skaitytojai supranta, ką čia norima pasakyti. Ko gero, ir diskusijų dalyviai ne visai supranta vienas kitą, nes ne visiems tie konceptai ir bendrybės tą patį reiškia.

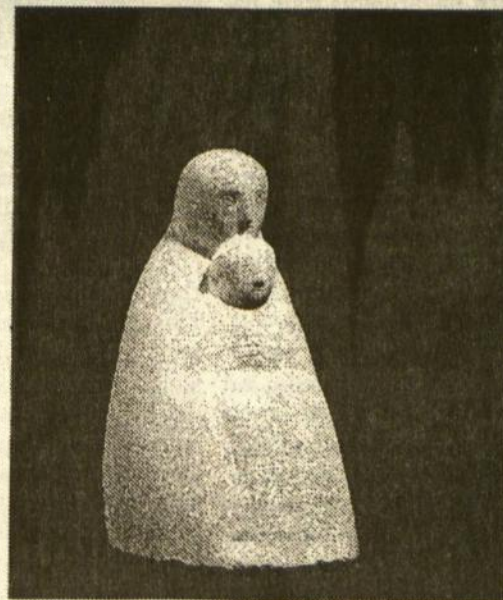
Kęstutis Keblys pridūrė, kad tai apsunkina diskusijai vadovaujancio redaktoriaus darbą, pagaliau pablogina spausdinamo teksto kokybę — juk redaktoriui privalo magnetofonu ar kita priemone užrašyti taip, kaip kalbėjo diskusijos dalyviai, kurių dažno būdingas bruožas yra kalbėti tarsi sau ar sau lygiui, o ne numanomam skaitytojui. Kyla ir kitų problemų, bet galima tikėtis, kad brandūs, kūrybingi redakcijos darbuotojai jas spręs.

Be abejo, užsienio lietuviams — šio žurnalo skaitytojams įdomu sužinoti apie tą nedidelį — vos iš kelių kūrybinių darbuotojų susidedantį redakcijos darbuotojų būrelį. Vyriausiasis redaktorius Bronys Savukynas — Vilniaus universiteto baigęs liuanistas, J. Balcikonio, J. Kabelkos, Zigmo Zinkevičiaus, Juozo Lebedžio ir kitų mokinių. Septyneta metų jis dirbo moksline darbu Lietuvių kalbos ir literatūros institute, kol 1965 metais buvo atleistas pretekstu — neva jo elgesys neatitinka „tarybinio“ mokslininko elgesio normos, o iš tikrųjų kaip ideologiškai nepatikimas ir net priešiškas (žr. *Laisvės kovų archyvas*, t. 18, p.p. 143-160). Svarbiausia Bronio Savukyno tyrimų sritis — tikriniai vardai. Vėliausia kartu su profesorium Kaziu Kuzaviniu jo parašyta ir an-

(Nukelta į 2 psl.)

KULTŪROS BARAI

1998 4

Kosto Ostrausko „Gundymai“ amerikiečių dramos kontekste

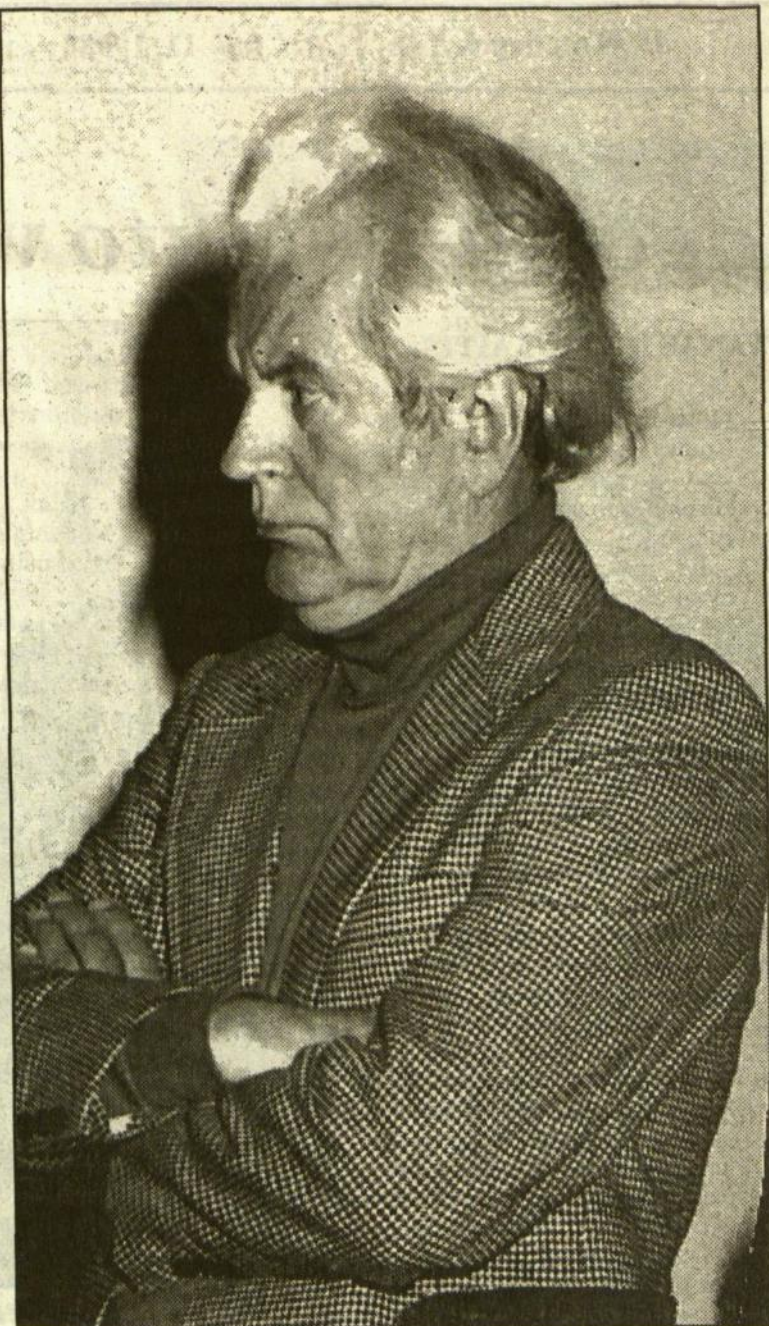
UNDINĖ UOGINTAITĖ

Kosto Ostrausko (g. 1926) kūryba pajavina lietuvių egzodo dramaturgiją Vakarų kultūros naujybėmis, peržengia tautinių aspektų bei dramos tradicijos ribą ir įtraukia lietuvių dramaturgiją į įvairialytį Vakarų dramos pasaulį. Drama „Gundymai“ (1970, 1979) amerikiečių dramos tradicijoje laikytina eksperimentine pjesė. Dvidešimtojo amžiaus pirmosios pusės ir iš dalies vėlesnė amerikiečių drama plėtojosi dviem kryptimis. Viena kryptis — tradicinė, išlaikanti žanro kano-nus, realistinė drama, kurios konflikto šaltinis dažniausiai yra kova, vykstanti tarp šeimos narių. Kitai kryptiai būdingas nuolatinis eksperimentavimas, įvairių modernizmo srovių elementų asimiliavimas.

Struktūriniu požiūriu eksperimentinė drama panaši į viduramžių *moralitę*, nes jos pagrindinė tema — žmogaus (*Everyman*) dvasinės stiprybės išbandymas. Šiuolaikinio žmogaus niekybė ir didingumas atskleidžia, jam grumiantis su siela ir sąmone kamuojančiomis vidinėmis ir civilizacijos sukurtomis išorinėmis jėgomis, siekiant atkurti prarastą vidinio ir išorinio pasaulių vietovę. Amerikiečių dramaturgams buvo artimas ir ekspresionistų protestas prieš modernios mechanistinės civilizacijos nivelinčias tendencijas, standarto įsigalėjimą, tikrovės, kaip chaotiško ir bedvasio pasaulio, matymas. Eksperimentinės dramos specifika neleidžia plėtoti gilios psichologinės analizės, kuri pakeičiama veikėjo būsenos fiksavimu. Šio tipo dramoje iškyla autoriaus idėja, mintis, beveik teoriškas ir subjektyvus individo problemų civilizacijos sumaištyje apmąstymas.

Kostas Ostrauskas savo drama „Gundymai“ praplečia amerikiečių eksperimentinės dramos idėjinį-filosfinį turinį, vaizduodamas neviltingą atmosferą (kuria persmelktas mūsų amžius), nuotaikos pasireiškimą viename 20-ojo amžiaus istoriniame-socialiniame epizode. Pjesės tema — žmogaus buvimas imperialistinėje valstybėje politinio totalitarizmo sąlygomis. Kaip ir George Orwell romaną *1984-iejį*, šią dramą galima pavadinti negatyvia utopija, argumentuojančia šiuolaikinio žmogaus bejėgiškumą ir beviltiškumą. Pjesėje rodoma biurokratizuota ir sukarinta visuomenė, kurioje indiana tampa totalitarinio, propagandinio valstybės aparato įrankiu, paklusniu ir nuolankiu jo vienetu. Neviltinga nuotaika sustiprina perspėjimą, kad nežmogiška sistema plečia savo teritoriją. Pjesės fabulos pamatas yra politinis įvykis — vienos šalies kariuomenės įvedama į kitą šalį, prisidengiant šį poelgį pateisinančiomis ir garbinančiomis frazėmis: „kaimynui ir pagalbą ateiti“, „laisvę vežti“, „kaimynas mūsų pagalbos šaukias“, nes „klatingas priešas kėsina išplėsti jį iš mūsų glėbio“ (1, 18; 21; 27). Pjesėje laikas nėra apibrėžtas, valstybės neįvardijamos, tačiau konkrečiai, lengvai atpažįstama politinė-socialinė pjesės idėja išspraudžia ją į tam tikrus numanomus laiko ir erdvės rėmus.

Autorius atveria vidinę įvykio prasmę, vidinį reiškinių mechanizmą, moralės ir politikos ryšį, remdamasis individo elgesio šio aplinkybėmis logika. Jį domina paklusnumas, prisitaikymo ir praregėjimo galimybės. Žmogus, dramaturgo nuomone, pasmerktas, nes priklauso nuo

Kostas Ostrauskas

Jono Tamulaičio nuotrauka

visuomeninių institucijų, stipresnių nei žmogaus valia ir jo gebėjimas veiksmingai priešintis. Mėginimas nukrypti nuo politinės moralės dėsnių, piliečio elgesio reglamentacijos veda prie visiškos individo izoliacijos — įkalinimo. Pagal ekspresionizmo poetikos dėsnius, pjesės veikėjai neturi tikrinių vardų, jie įvardijami pagal padėtį šeimoje, kariuomenėje, visuomenėje, pagal lytį. Pagrindinis personažas pavadintas tikriniu vardu — Antanas, tačiau vardas yra ne individualybės, o archetipo, susietos su religinės legendos apie šv. Antaną Pustelnynką, ženklas.

Taip pažymima pjesės tema artima viduramžių *moralitę* — žmogaus prigimties esmė atskleidžia gundymų išbandymuose. Svarbi ir įvairialypė personažo asmenybiškai funkcija amerikiečių eksperimentinėje dramoje yra susijusi su charakterio — archetipo tradicija. Eugene O'Neill, pirmasis Amerikoje panaudojęs ekspresionizmo poetiką, savo pjesių „Imperatorius Jones“ (1920) ir „Gauruotoji beždžionė“ (1922) herojų pavadinimą populiarizavo Johnes Smith pavardėmis, taip pabrėždamas pasakojamosios istorijos universalumą, personažo tapatumą ciliiniam amerikiečiui. Elmer Rice vienoje iš daugelio JAV grynai ekspresionistinių pjesių „Skaiciavimo mašina“ (1923) misterio Nulio asmenvardžiu nedviprasmiškai pabrėžia asmenybės niveliavimą, „mechaninio žmogėno“ atsiradimą. Thornton Wilder pjesėje „Per plauką nuo žūties“ (1942) vaizduoja visų laikų archetipinę šeimą, išgyvenančią ledynmetį, tvaną ir karą. Šeimos galva — George Antrobus, vidutinis 20-ojo amžiaus amerikietis, kartu yra ir Adomas, žmonių rasės tėvas. Šiuose bendražmogiškuose lygiuose egzistuoja ir kiti šeimos nariai. Tennessee Williams vienintelėje savo eksperimentinėje dramoje „Camino Real“ (1953) ku-

ria sunkaus išmėginimo, skirtos šių dienų žmogui, kroniką. Pjesės herojaus Kilroy vardas susijęs su Antrojo pasaulinio karo legenda apie paslaptį karo įėjimą į visur esantį ir visur susijantį jo bendravardį kareivį. Tennessee Williams dramoje jis — vidutinis amerikietis, įkūnijantis jaunystę, iniciatyvą, energiją, geranoriškumą.

Kosto Ostrausko dramoje „Gundymai“ charakterio funkcija yra perteikti gyvenimo — melo idėją. Vidinė charakterio struktūra nesvarbi. Kaip ir farse, pjesėje nėra psichologiškai gilių charakterių. Tačiau skirtingai nei farse, jie ne būtiškai, bet abstrakčiai tipiškai ir kartu nerealiūs. Visi jų veiksmai yra ritualinis elgesio standarto aktas. Personažai lieka anoniminiais individais, psichikos stereotipais, o tai yra ir vaizduojamosios nuosmenintos visuomenės ženklas, ir autoriaus požiūris į vaizduojamąją tikrovę tik kaip į meninę realybę išraiška. Šios būtybės, įtrauktos į užprogramuotą totalitarinės valstybės gyvenimo modelį, paklūsta nerašytiems įstatymams, žmogų paverčiantis valstybės vergu, liokajumi. Baimės ir neriboto teroro tvirtai susaistyti personažai — Žmona, Majoras, Viršila, Kareivis — parodo visiškai išnykusias ribas tarp to, kas visuomeniška, ir to, kas asmeniškai. Politika įsibrauna į žmogaus asmeninį gyvenimą (Žmona seka ir įskundžia Antaną). Šeimos nuvertinimas deklaruojamas sufabrikotuose laiško spaudai: „[...] šitaip pasielgti galėjau tikėtai Partijos dėka: ji man įkvėpė politinį bu-drumą ir nepalaužiamą moralę. Ji mane išauklėjo. Na, ir šiek tiek mama“ (1, 89). Dramoje pavaizduotas totalitarinės valstybės šeimos archetipas. Seimoje išgali žmonių bendravimo santykiai, kurie privalomi visuomenėje: sekimas, skundimas, beatodairiškas tarnavimas Didžiajam Vadui.

Pjesėje „Gundymai“ nėra pagrindinės siužetinės linijos, veiksmas — fragmentiškas, kaleidoskopiškas. Nėra tradicinei pjesei būdingo konflikto, epizodų seka ir slinktis primena kino juostos kadrų kaitą. Struktūriškai pjesę sudaro devynios scenos ir interliudai. Ekspresionistinių visumos išskaidymo ir atskiras dalis metodą naudojo Eugene O'Neill dramose „Imperatorius Jones“, „Gauruotoji beždžionė“ (kiekvienoje po aštuonias scenas), John Howard Lawson pjesėje „Roger Bloomer“ (1923) trys veiksmams padalyti į 40 scenų. Tennessee Williams fragmentišką struktūrą naudoja ne tik dramoje „Camino Real“ (prologas ir šešiolika scenų), bet ir šeimininėse dramose „Stiklinis žvėrynas“ (septyni paveikslai), „Tramvajus vardu aistra“ (vieniolika paveikslų), „Vasara ir dūmai“ (dvyliką paveikslų). Montazinę kompoziciją (tryliką scenų) matome vieno iš naujųjų Amerikos dramaturgų Arthur L. Kopit pjesėje „Indėnai“ (1969). Paprastai epizodų seka rodo herojaus — šiuolaikinio žmogaus — savęs suvokimo visuomenėje, tapatumo ar dvasinės atramos, vertybių ieškojimo kelią.

„Gundymuose“ visus politinius-socialinius daugiaprasmiškus epizodus vienija meilės tema. Ši tema sietina su viduramžių *moralitę* struktūra ir amerikietiška jos tradicija, tačiau Ostrauskas atnauja šią struktūrą ironiškai, parodijiniu ir šios temos bei teatro tradicijos traktavimu: herojaus „politinis budrumas ir nepalaužiama moralė“ išmėginami moters iš priešiškos stovyklos (Šėtono) gundymais. Meilės sąvoka pjesėje yra heterogeniška, apimanti kelis prasmių sluoksnius. Kaip viduramžių *moralitę*, Žmogus (Antanas) susiduria su viena iš amžinų žmogiškų ydų — gašlumu. Per meilę herojus bando patikrinti susyrvavusį tikėjimą Partijos religija ir pasididžiavimą savo, kaip valstybės piliečio, misijos teismumu, patvirtinti savo integralumą, savumą okupuoto krašto visuomenėje. Meilė tampa ir vienintelė galimybė būti individui, „atsiriboti nuo valstybinio kolektyvo, masės, išreikšti savo autonomiškumą. Nepaisant laiško spaudai, padedantio kurti „teisingos“ valstybės ir jos „nepalaužtančių, plieninių“, ištikimų idėjų piliečių įvaizdį. Antanas nuiteisiamas dešimčiai metų kalinimo. Jį teisė trijulė: Majoras, Viršila ir Vado portretas. Blogis, lemtingoji valstybės ideologinių-politinių instrukcijų jėga, yra materializuojama Vado portreto įvaizdžiu. Meilės nuotykiškai, moterų požiūris į paverstą („Visos moterys išlakstė... o jaunos ir dailės, sako, angliškai išsipaisė, neva bobom pasivertė“) veda Antaną tiesos pažinimo, sąmonėjimo keliu (1, 18). Kalėjimo kameroje jis kremtasi, kad pasodintas „dėl svietimo si-jono“: „jeigu jau sėsti už grotų, tai bent už nuoplenus, garbin-gai — Didžiajam Vadui koją pakaišai, Saugumui špygą parodei...“ (1, 109). Sudaužyta Kareivio armonika simbolizuoja sąmonėjimo baigmę, iliuzijų žlugimą, galvojimo būdo apsi-vertimą. Pasiekęs dvasinę laisvę, herojus kalinamas fiziškai. Ši būsena jam yra lengvesnė, „Geriau namuos kalėjime, negu laisvėje svetur“, „Anapus ne ką geriau“ (1, 110). Fizinė izoliacija atskiria herojų nuo minios, nuo paties savęs kaip socialios būtybės, išlaisvina iš veidmainiškos aplinkos tirionijos.

Pjesėje išsiskiria dvi struktūrinio karkaso ašys: sapnas ir „teatras — teatre“. Siurrealistų įteisintas ir išplėtotas sąmoningas sapno panaudojimas,

veiksmas, paverstas psichikos fantazijos vaizdiniu, amerikiečių dramaturgijoje yra gana retas (Eugene O'Neill „Imperatorius Jones“, J.H. Lawson, „Pager Bloomer“, Tennessee Williams „Camino Real“). Ostrausko dramoje sapnas prasminiu požiūriu siejasi su meilės tema. Meilės išgyvenimai ir apmąstymai prikelia iš sąmonės autentišką žmogaus esybę, apnuogina tapimo, destrukcijos pavaldus. Totalitarinėje valstybėje žmogui yra likusi tik viena jo individualumo, saugumo, tikrųjų mintčių ir jausmų sfera — sapnai. Studentė Antanui sako: „Svarbiausia, kad blakės neprasiskverbtų į sapnus!“ (1, 48). Tada individo asmeninė sauga būtų absoliučiai panaikinta. Ji pataria „neišsipasakot sapnų ir apsaugoti nuo socialinio spaudimo, jei „Freudo šalininkai užgrobs Valdžią“ (1, 48). Ketvirtoji scena „Tikrovė ir sapnas“ išryškina Antano — atėjūno svetimame krašte — nerimą, dvejones. Prožektorius į dvi dalis perskirta scena simbolizuoja herojaus suskilusią sąmonę bei sielą. Kaireje — linksmos, besidabinančios studentės, scenos dešinė pusė gaubia migla. Keltos merginos „tyliai basos susiburia Antano galvągalėje“, snabzdasi ir su „šermenišku rimtumu“ persirengia „sudris-kusiais juodais drabužiais, užsidengia iki kaklo krūtine, nusikerpa kasas, susijaukia ir pasižilina plaukus, pašiosi veidą... — virsta išblėsusiomis senėmis“ (1, 38). Jos atrodo „lyg smėlios šermenų eisenose“ (1, 38). Šeštojoje scenoje „Sapnas ir tikrovė“ Antanas miega „aukštelininkas, tartum nukryžiuotas“ (1, 59). Studentė pasakoja apie šv. Antaną Pustelnyną ir Šėtono gundymus. Dvi senėmis persirengusios merginos neša pranašišką užrašą *Experientia Docet* — „Patirtis Moko“. Ši scena yra išskirtinė savo atvira nuoroda į religinę legendą ir ekrano panaudojimu. Spektaklio metu ekrane turi pasirodyti Hieronymus Bosch paveikslas „Šv. Antano gundymas“. „Linksmųjų sodas“, „Paskutinis teismas“ fragmentai. Pirmą kartą Amerikos scenoje ši techninė priemonė buvo panaudota Thornton Wildes pjesėje „Per plauką nuo žūties“. Joje ekrane projektuojamomis „Žiniomis iš pasaulio“ siekiama parodyti individą pasaulio įvykių fone. Pjesės „Stiklinis žvėrynas“ (1945) pastabose Tennessee Williams rašo apie ekraną, kuriame turi pasirodyti „įvaizdžiai arba užrašai“, kad „kiekvienoje scenoje būtų akcentuojamos tam tikros vertybės“ (3, X). Williams dramoje šios priemonės paskirtis — atskleisti svarbius individo gyvenimo ir sąmonės momentus, sukelti „tam tikrą emocinį poveikį“ (3, X). Sam Shepard pjesėje „Lenktynių pranašautojo geografija“ (1974) virš gulinto herojaus galvos rodomas video-siuzetas turi atspindėti sąmonėje vykstančius procesus.

Ostrausko pjesėje ekrane matomų nepaprastos fantazijos ir niūrių humoru dvelkiančių Bosch'o paveikslų funkcija iliustratyvi, tema, emocija, vaizdu kuria dramos autoriaus kuriamam meniniam pasauliui. „Teatro — teatre“ priemonės panaudojimas pjesėje „Gundymai“ tematiškai siejasi su tiesos problema, tiesos sakymo galimybė, o formos atžvilgiu susijęs su pomodernizmu sąvaybe — intertekstualumu. Jei sovietinio stiliaus laikraštiniai tekstai pjesėje yra nuoroda į realų pasaulį, jo ženklas, tai Studentų ir vėliau Antano vaidinamos pasakėčios, aforizmai komentuojami, ironizuojami, parodijuojami tikrove. Teatriniai intarpai — vaidinimai miesto parke — rodo, kad menas yra vienintelė sfera, kur nors ir Ezopo kalba, galima pasakyti tai, kas galvojama. Pasakėčios žanras jau savaime yra

nuoroda į Ezopo kalbos galimybę totalitarizmo sąlygomis. Autorius apibrėžia galimo neprisitaikymo ir veiklos ribas, pasirodantis Studentas kaip laisvai mąstantį, liokajiško baci-la neužsikrėtusių visuomenės sluoksni. Tiesos prigimties tyrimas pratęsiamas scenoje „Dialektika“, kurioje vilties visai atsisakoma. Studentas, tardomas Žmonos, kiek dukart du, atsisaiko pareikšti savo tvirtą „asmenišką pažiūrą“, nes „kas bus, kai Partija paskels, kad dukart du — penki?“ (1, 95). Kai Partija laiko tiesą, tas ir yra tiesa. Kontroluojama žmonių sąmone, mintis, partija kontroliuoja ir tiesą. Tiesos paslan-kumą, dialektikos plonybes ironiškai perteikia šios scenos antraštė.

Ironija glūdi ir teatrinio vaidinimų scenos pvaadinime „Mažasis teatras“. Studentas II sako, kad „čia ne teatras, o tikrovė“, (1, 47). Autorius, aukštindamas meną, pabrėžia, kad „fantazija dažnai tikresnė už tikrovę“, „gyvastingėnis ne tikrovės, o rašto išmonės žmogus“ (1, 6; 92). Tačiau ir pats gyvenimas yra virtęs teatru, kur apsimetinėjama, vaidinama Partijos modeliujamoje tikrovėje. Scenoje „Dialektika“ įterptame interliude Studentas pasirodo apsirėngęs kareiviu Šveiku ir aiškina, kad tai tik kaukė, svetimas kailis, suteikiantis daugiau narsumo, nes „kiekviena kaliausė turi slapta ambiciją terorizuoti“ (1, 92). Šių laikų herojumi išrenkamas ne hamletas, Don Kichotas ar Don Žuanas, bet Šveikas, nes dabar „reikia muziko išminties bei tariamo žioplumo“ (1, 92). Valdžios modeliujamoje tikrovėje žmogui skirtas juokdario vaidmuo komiškose, absurdiškose situacijose. „Svetimas kailis“, „kieta Šveiko skūra turi praktiškos naudos“, t.y. leidžia „viską tikrais vardais vadinti“ (1, 92; 93).

Pjesė „Gundymai“ prasideda ir baigiasi ilga tyla ir Antano bei Žmonos žodžiais „taigi“, „taip“. Tyla ir bereikšmiai žodžiai kuria beviltiškumo, bejėgiškumo atmosferą bei komišką nesuskalbijimo efektą. Pjesės įėjimas, ... laiko spirālės judėjimu paremtas vyksmas, arba dramos ritmas, ir uždaro, ir atveria kurinio erdvę proceso tęstinumui.

Kūrybingojo intelekto veidrodys

(Atkelta iš 1 psl)

tro leidimo sulaukusi knyga *Lietuvių vardu kilmės žodynas*. Bronys Savukynas — įvairių literatūrinių, kultūrinių, mokslinių renginių aktyvus ir autoritetingas dalyvis. Yra išvertęs nemažai žymiųjų vokiškai rašiusių poetų Johannes Bobrowski, Paul Celan eilių. Be vyriausiojo redaktoriaus pareigų, Savukynas žurnalui rengia kultūros filosofijos, kulturologijos, kultūros istorijos, Lietuvos istorijos, filosofijos, grožinės literatūros publikacijas, recenzijas.

Dailės, architektūros temas kvalifikuotai rengia menotyrininkų ir dailininkų autoritetai: pėlniusi vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja ir jo dešinioji ranka Laima Kanopkienė, pasak Savukyno, velkanti ir sunkų redakcijos visų einamųjų — ūkio, finansinių, spausdinimo — reikalų vežimą, nes pats jis sakosi esąs tokiems dalykams alergiškas. Nora Ramunė Marcinkevičiūtė skaito paskaitas studentams Muzikos akademijos teatrinio meistriškumo fakultete, bet žurnale susieja gerai ir išsamiai nušviesti Lietuvos teatrinį gyvenimą. Kita jau na muzikos akademijos dėstytoja Daiva Budraitytė žurnale

Kostas Ostrauskas atsisako gausių dekoracijų: scena beveik tuščia. Ekspresionistinis sceno-vaizdis Amerikos teatre neišpopuliarėjo, nors buvo panaudotas Thornton Wilder, J. H. Lawson, A. L. Kopit dramose. Pjesėje „Gundymai“ lakoniškos sceninės remarkos pateikia grafišką veikėjų išsidėstymo piešinį (scena „Sapnas ir tikrovė“) arba nurodo veikėjų judesius, patius paprasčiausius veiksmus (stovi, sėdi, guli). Apšvietimo efektai pasitelkiami sapno scenoje, armonikos muzikinis akompanimentas yra paralelus draminio veiksmo ritmui (nuo džiaugsmingo maršo, vykstant į švėtimą šalį, iki instrumento ir „melodijų“ subyrėjimo kalėjimo kameroje). Kalbos ritmo ypatingą muzikalumą kuria ilgų monologų, pauzių, trumpų frazių kaita. Kalbinio lygmens struktūra yra heterogeniška, daugiasluoksnė. Studentai kalba aforizmais ir sentencijomis iš S.J. Lec rinkinių. Jais autorius ironizuoja užgrobėjų ideologiją („Meilė savo kraštui neprapažista ribų — kito krašto“), nesipriešinimo politiką („Kanibalai mėgsta ypač tuos, kurie neturi nugaraulio“; 1, 46; 47). Pjesėje apstu sovietmetio frazių ir ženklų: „audringi, ilgi plovimai“, „visi atsistoja“, „smogiau rytin-giai atkirti“, „broliškoji tauta“ (1, 52; 53; 89; 91). Ezopo pasakėčia pateikiama Liudviko Rėzos rinkinio originalo kalba.

Įvairių žanrinių sistemų — satyros, farso, *moralitę* — elementai, kalbinės struktūros, literatūros šaltinių tekstai, komizmo, ironijos, parodijos žais-mas Kosto Ostrausko dramoje „Gundymai“ susijungia į kaleidoskopišką pomodernistinio teksto visumą.

(Gimtas žodis, 1996, Nr. 4)

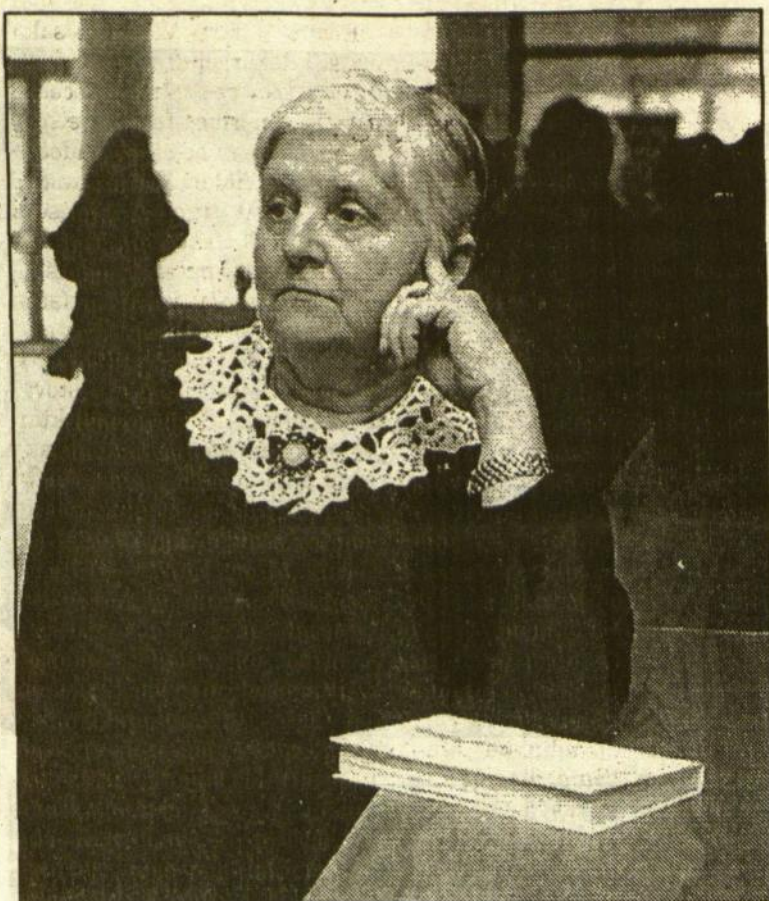
Literatūra

- 1 Kostas Ostrauskas, „Gundymai“, Chicago, 1983.
- 2 Bronius Vaškalis, „Egzodo dramaturgija: bendroji apžvalga ir nepriklausomybės amžininkai“, *Lietuvių egzodo literatūra 1945-1990*, Čikaga, 1992.
- 3 Tennessee Williams, „The Glass Menagerie“, New York.

ne tik pati rašo muzikinę kultūros temomis, bet ir sugeba pritraukti idomų autorių. Č kad žurnalas turi patraukli išvaizdą — tai Dailės akademijos auklėtinio Sauliaus Bajerinc nuopelnas. Žurnalo viršeliams ir įklijoms vykusiai parenkamos patį įdomiausių dailininkų darbų spalvotos, dailės raidą atspindinčios reprodukcijos, tarp kurių buvo ir ne vieno Amerikos lietuvių dailininko kūrinys.

Redakcijos darbuotojai tikisi naujų prenumeratorių, gyvenančių užsienyje. Norintys užsisakyti *Kultūros barus* metams ar pusmečiui turėtų redakcijos adresu (Latako g. 3, 2001 Vilnius) atsiųsti čekį bet kuria valiuta, kad pagal esamą kursą būtų 32 JAV doleriai, pusmečiui — 16 JAV dolerių, (su persiuntimu oro paštu).

• **Tryškiai.** Balandžio mėn. 19 d. čia buvo paminėta buvusios šios parapijos klebono, dabar altaristo kun. Henrikio Sirtauto 60 m. kunigystės ir 90 metų amžiaus sukaktis.

Marija Macijauskienė

Susitikom prie Svajonių tilto

BALYS AUGINAS

Pažintis — tai pumpuras, kuris dažnai laistomas ir atidžiai prižiūrimas, gali pražysti į nuostabiai gražų draugystės žiedą. Ir tai vienintelis šio žemės dvasinis žiedas, kurį pats žmogus savo gyvenime gali užsiauginti, artimai bendraudamas su kitu asmeniu, (dažnai priešingo charakterio) individu. Kaip tą žiedą užsiauginti — aš nežinau. Bet tai, atrodo, pareina nuo kiekvieno iš mūsų. Truputį savęs išsižadėjimo, kito asmens supratimo ir dėmesio tiems pat siekimams, pomėgiams ir idealams, kurie paverčia žmogaus sielą.

Pažintis dažniausiai būna ir netikėta, tarytum neregėtas, nuostabus paukštis, kuris tau padeda kiaušini, iš kurio išsiritą draugystę. Kad tai nėra vien gražus, poetiški žodžiai, o teisybė, gyvenanti ir mūsų pasaulyje — patyriau aš pats. Ir gražiausia, kad toji netikėta pažintis gimė staiga ir išsivystė į nuosirdžią ir gražią bičiulystę...

Kalbu apie mielą, nuosirdžią, Kaune gyvenančią eseistę, poetę ir literatūrologę Mariją Macijauskienę. Tai ji, iš meilės poetizacijai ir lietuviško rašto žodžiui atgaivino gražią literatūrinę popiečių tradiciją, savo būte pradėjusi ruošti dar nežinomų lietuvių literatūroje kūrinių žmonių gražinimą į Tėvynės skaitytojų širdis. Jos tikslas — supažindinti su dar negirdėtais ir nežinomais mūsų literatūros ir raštijos kūrėjais. Juk daugelį metų Lietuvoje nebuvo galima minėti tų rašytojų vardų, kurie, palikę tėvynę, kurę skirtingomis sąlygomis, kaip bitutės, nešdamos į lietuviško žodžio ir rašto avilį savo kūrybos vaisių...

Norėdama grąžinti atgal išblaškytus kūrėjus į vieną Lietuvos rašytojų šeimą, Marija Macijauskienė užmezgė ryšį su egzodo rašytojais, kurių vardai Lietuvoje buvo negirdėti ir nežinomi, bet kurie vis tiek nešė savo kūrybos derlių į tą pačią lietuviškąją raštiją. Tada Lietuvoje buvo draudžiama skaityti ir minėti tuos, kurie paliko „liaudies rojų“...

Marija Macijauskienė kruopščiai ėmė rinkti žinias apie žinomus ir nežinomus kūrėjus. Jai į pagalbą atėjo Kauno apskrities viešosios bibliotekos gyvojo žodžio almanachas „Ąžuolynas“, kurio renginiai — vakarai apie lietuvių rašytojų kūrybą, jų pristatymai ir minėjimai pasiekė net šimtą metų nuo 1990 m. spalio 17 d. Prie tų vakarų vadovų ša-

lia Marijos Macijauskienės dar prisidėjo poetas Robertas Keturakis ir aktorė-skaitovė Daina Kazlauskienė. Ši veikli trijulė — du poetai ir skaitovė — idėjo visą savo sielą, keliaudami ir ruošdami rašytojų kūrybos vakarus. Ir štai „Ąžuolynas“ pernai šventė jau visą šimtą metų renginių!

Poetė Marija Macijauskienė, eseistė ir literatūrologė, yra baigusi Vilniaus universiteto istorijos-filologijos fakultetą 1954 metais. Nuo 1950 iki 1953 metų buvo Vilniaus akademinio teatro dramos aktore. 1954 metais labai sėkmingai išlaikė egzaminus ir apgynė diplominį darbą „Matas Jonas Slančiauskas“. Iš pradžių sunkiai vertėsi, nes negavo mokytojų, o privaldėjo pragyventi iš žurnalistikos. Dirbo Jaunimo gretų redakcijoje. 1967-1968 metais persikėlusi į Kauną, dirbo Nemuno redakcijoje informacijos skyriaus redaktore. Jos iniciatyva pasirodė pirmosios publikacijos apie išeivijos menininkus, dailininkus, plastinio meno kūrėjus. Apie rašytojus nebuvo leidžiama rašyti, ypač prieškarinės Lietuvos rašytojus.

1969 metais pradėjusi dirbti jaunesne moksline bendradarbe, 1970 buvo paskirta darbui LTSR literatūros muziejuje (kuriam tik vėliau buvo duotas Maironio muziejaus vardas). Čia ji dirbo kaip to muziejaus direktorė. Reikėjo visus Maironio namus atkovoti, atlikti jų kapitalinį remontą, o pinigų tam reikalui nebuvo skiriama. Bedirbdama Marija neteko ir sveikatos, ir nervų.

Tačiau darbštumas ir tvirta valia laimėjo. Poetė 1957 metais buvo priimta į žurnalistų sąjungą, o 1983 metais į Lietuvos rašytojų sąjungą. Rašytojos karjerą Marija pradėjo su apybraižomis. 1968 metais išėjo jos apybraižų rinkinys *Gyvenimo akimirkos*, 1973 — *Žvaigždės*, 1976 — *Nematomas tiltas*. Ir štai 1979 metais pasirodė jos poezijos knyga *Kaip laukiantis medis*, 1983 metais antrasis eilėraščių rinkinys *Aguonų miestas*, o 1987 — trečiasis *Kaip drugys į žiburį*. 1994 metais išėjo dar vienas poezijos rinkinys — *Žaidimas su ugnimi*, o 1995 — memuarų knyga *Lyg anglis pelenuos*. Dar viena atsiminimų knyga *Iš to paties žvaigždyno* išleista 1996 metais.

Marijos Macijauskienės eilėraščių yra išversta į estų, latvių, gudų, rusų, turkmenų ir vokiečių kalbas. Kompozitorius A. Raciūnas jos eilėraščių teks-

Marija Macijauskienė

RUDUO

Kaip boružės rieda per langą vanduo
Ir žvilgčioja vėjai aplinkui.
Ruduo. Ruduo už skvernų
Kaip patrakęs šunelis —
Vis plėšo ir timpčioja gal atsigausi...
Bulvienoj bejęgė apspurus kaliausė.
Ir mirksta namai, susitraukę ir niūrūs.
Pro rėkiančią, sutemą — žaibo šešėlis —
Lange it puriena nakties žiburėlis.

NAKTIS

Mėnesiena. Mėnesiena.
Tartum siena atsivėrė
Kelias. Mintys. Juodas miškas.
Grįžta vėl žirgai laukinijai.
Jodo kaimus, jodo miestą —
Nenurimsta užkabine
Ant dangaus lenktynių
Plyne. Sukas Grįžlo vežimas,
Tartum kregždės nardo žvaigždės.
Šnabždas medžiai apie meilę,
O gal ulga su senoliais,
Kur prieš šimtmečius gyveno.
Gal ledynmetį atminę,
Gaubia žiedą papartyne,
Tartum ryškią žvakės liepsną.
Kelias tolimes kryžiuojas.
Čia užlūžta. Čia vėl laisvas
Mintys. Mintys. Mintys.

Saulėta. Tokiam sode aš laukiau —
Nuo dūzgimo bičių sukosi galva.
Tu stovėjai tolimoj, palaukėj,
Išdažytoj rausva spalva.

Gal tai buvo aguonėlės mažos
Lyg žiogų grojimas vakare,
Gal buvai man kaip mirazas,
Kai vilties visai nėra.

Per miškus, per nuotolius lyg smuikas
Medžiai gintarais tvaską —
Ir pakilo rugiagėlių pulkas
Ties saulėta pamario lankas —

EKSPROMTAS

Kaip paukštis tavo mintys
Prie mano lango atskris ir suoks
Skaidriausiais pavasario lašais..

Ir regėsiu kaip pražysta klevas,
Ir pienės... kaip skleidžias danguje
Debesys keliauninkai...

Ir tu, lyg Meilės dievas,
Žengsi per žemę — ir skambės
Tavo smuiko melodijos,
Tos, kurias man skyrei,
Kurias dar vaikystėj girdėdavau,
Stovėdama Kruojos pakrantėj —
Ar susitiksim prie Svajonių tilto?

ELGETOS TESTAMENTAS

Vai, paglostyk mane kaip aguoną
Per rudens darganas, per lapkriščio sutemą,
Kaip paukštelį — aušros kamuolėlį —
Čia giesmele skardenanti, ant šakelių linguojanti.
Tau paliksiu didį troškimą tolių toliausią,
Sparnais kaip vėją,
Skraiste kaip eglės.
Tau paliksiu už pabučiavimą
Žalią vainiką, žilvičio dūdą. —
Taip neraudos niekas, nerypaus
Ankstų rytužį vienatvės kamarėlį...

Sesula mano, kelaliu praeinanti,
Dirstelk i mane šviesiom akelem,
Kaip spindulėlis, kaip lino žiedas!
Aš nukryžiuosiu skurdžių vienatvę,
Kad tavo pėdom ji nesekiotų,
Kad sapno įbalto kaip debesėlis
Naktim naktelėm jau nebedrumstų.
1986

Atrakink girios duris...
Aš seniai laukiau tokios tylos,
Kai kregždės sklando pažeme
lyg prieš didelę liūtį.
Ir pilni duburiai lūkesčio.
Ir nuo tolumo šaukšmo suklususios ievos,
Nes šakas varpydama,
saulė žengia.

NEUŽMIRŠTUOLIŲ PIEVOJ

Ar tas liepos medis
Tavo dovana man?
O kur dingo bitės?
Bičių vainikas taip tikty
Liepai...
Kada pririnksi anemonų?
Ar ne tu dabar grojai
Fleita? Juk tik dėl jos
Čia pražydo
Neužmirštuolių pieva...

Tas drugys ant rausvo debesio
Neša Tau mano laišką.
Nusileis ankstyvą rytą
Su rasos lašu. Surask jį,
Kol dar neištirpo
Bukų giraitėje...

Pavargęs vynuogių keras...

Pabūk nors šiandien man geras,
Nors šiandien nukelk man debesį —
Tegul pavyduoliai stebisi.
Nors šiandien vilčių alėjom,
Kur laukėm, kur mylėjom —
Paleisk, tegul ganos Pegasas,
Suplukes nuo ilgo bėgimo.

O ten, už švendrių, vaivorių,
Čiurlena skaidrus upelis —
Vienintelis ir užburtas kelias
Surasti, išgelbėti mane.

PAMARIO MOTYVAIS AUDRA

Ant kopų stovi piemenė —
liekna basakojė pušaitė.
Eikškit, mano buriutės,
Mano baltavilnės avelės.
Niaukias dangus —
sutemo.
Vėjas botagą taiso.
Bėkit, mano avelės, —
užsiveria laidaro vartai.

Debesys su vyruio sparnais,
Nenuneškit manęs
Nuo žydinčios žemės per toli.
Nes žemėje kvepia ajerais ir akacijom,
Ir vilnija vėjyje klevų lapai,
Nes žemėje meilė šviečia.

Debesys, aš dar noriu gyventi!
Ne medyje, ne baltosios vandens lelijos žiede,
Bet būti mylima moterim,
Laukiančią glamonių
Ir valso, kuris apsvaigina.
Aš esu poetė su švento Pranciškaus sandalais,
Bet žuvėdros širdimi...

Ir dar ilgai neparašysiu
Savo geriausio eilėraščio,
Tad paprašykite Viešpaties visi
Man ažuolo metų.

Santaros-Šviesos ateities gairės

Posėdžiuose ir diskusijose aptarusi Lietuvos politines problemas, kultūros, meno, mokslo ir studijų raidos kelius, Vilniuje ir Anykščiuose vykusio Santaros-Šviesos federacijos konferencija paskutinę dieną numatė savo veiklos gaires.

Išsivijęs atstovo Liuto Mokinio nuomone, į santarietius dera pritraukti daugiau jaunimo, o Vytautas Zalatorius pareiškė, kad greta humanitarų sambūryje galėtų dalyvauti protams yra sukūręs melodijų. Visų išeivijos rašytojų vardu norisi padėkoti šiai nuosirdžiai ir darbščiai poetei ir literatūrologi, kad nors sirgdama ir negalvodama, gyvendama iš mažos pensijos, ji vis uoliai iešio išeivijos rašytojų, kurie dar Lietuvoje nežinomi. Garbė jai už tikrai gražų ir taurų darbą!

tingi verslininkai, ekonomistai. Konferencijoje aktyviai pasireiškė politologas Aleksandras Štomas sakė, kad dialogas tarp Lietuvoje gyvenančių ir išeivijos santarietį galėtų būti gyvenimo, geresnis, jei Lietuvoje rengiamose konferencijose daugiau pranešimų pateiktų, aktyviau dalyvautų diskusijose išeivijos atstovas (lyginant su ankstesniais metais. Šiame metinėje konferencijoje jų buvo gerokai mažiau).

buvo pasiūlyta atnaujinti Lietuvoje veikiančią Santaros-Šviesos Federacijos (sambūrio) organizacinį komitetą, tuo labiau, kad iki šiol centre figūra buvęs Darius Kuolys pradėjo eiti prezidento Valdo Adamkaus patarėjo pareigas. Vilnietis filosofas Arūnas Sverdiolas siūlė, kad organizacijos Lietuvos komiteto sudėtyje būtų ir išeivijos

atstovas, — o taip pat aktyvių santarietį iš įvairių Lietuvos regionų, ne vien iš Vilniuje gyvenančių.

Patvirtinta tokia Lietuvoje veikiančios Santaros-Šviesos sambūrio organizacinio komiteto sudėtis: Kazys Almenas (JAV), Arūnas Sverdiolas (Vilnius), Irena Veisaitė (Atviros Lietuvos fondas), Egidijus Aleksandravičius, Rytis Bulota (abu iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto), Gintautas Mažeikis (Šiaulių universitetas), Claudia Sinnig Lucas (Berlynas), Mindaugas Kvietkauskas (Vilnius), Jolanta Bielskienė (Klaipėdos universitetas).

Į daugiausia darbo ir organizacinės veiklos reikalaujantį komiteto sekretoriatą pasiūlytos ir patvirtintos dvi veiklios jaunos moterys iš Atviros Lietuvos Fondo namų — Ina Marčiulionytė ir Nijolė Lozoraitytė. Į jas derėtų kreiptis įvairiais organizaciniais ir kitais reikalais adresu: Atviros Lietuvos Fondo namai, Šv. Jono gatvė 5, 2001 Vilnius. Elektroninis paštas:

ina 6 svjono - osf - lt (Tel. 370-2-22-36-95).

Konferencijos dalyviai palinkėjo, kad organizacinis komitetas ir sekretoriatas būtų koordinatorium tarp Lietuvoje ir Lemont, Illinois, vykstančių Santaros-Šviesos konferencijų (suvažiavimų).

Algimantas Antanas Naujokaitis

Santaros - Šviesos 45-as suvažiavimas

Santaros-Šviesos Federacijos 45-asis metinis suvažiavimas įvyks šių metų rugsejo 10-13 dienomis Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois.

Programoje su įvairiomis įdomių ir aktualių temų paskaitomis dalyvauja: Pietro U. Dini (italas baltistikos mokslininkas), Leonidas Donskis, Algimantas Gureckas, Violeta Ke-

lertienė, Algis Mickūnas, Almantas Samalavičius, Valdas Samonis, Giedrius Subačius, Aušra Velickaitė.

Irena Maziliauskienė vadovaus dviems pokalbiams apie lietuvių reikšmę jaunimo kasdieniniame gyvenime. Pokalbiuose dalyvauja: Vytautas Adomaitis, Vainis Aleksa, Rasa Holenderytė, Irena Jakimčiūtė, Daiva Markelytė, Vika Ross, Imsrė Sabaliūnaitė, Paulius Slavėnas, Gintaras Vaišnys, Vaiva Vaišnytė.

Šeštadienio vakare bus pristatyta naujausia Algimanto Mackaus Knygų leidimo fondo išleista Alfonso Nykos-Niliūno knyga, paminėtas Jonas Kiznis, dalyvaus jauni rašytojai, ansamblis „Deltia“.

Išsami suvažiavimo programa bus paskelbta *Drauge* rugpjūčio 15 dieną ir rugsejo 5 dieną.

Del informacijų apie dalyvavimą suvažiavime prašome kreiptis į Mariją Paškevičienę, 306 55th Place, Downers Grove, IL 60516. Tel. (630) 852-3887.

Nijolė Jankutė

Koalos, kengūros ir kukabūros

(Australiški atvirukai)

(Tęsinys iš praėjusio
šeštadienio)Barrenjoey pusiasalis ir
„neliečiamieji“

Vienas iš meno turistiskų norų — pabūti australiškame pajūry, pasivaikščioti tuose išgirtuose pliažuose, išsipildo, kai apsilvike „cossies“ (maudymosi kostiumus) ir užsidedę „sunnies“ (saulės akinus), nuvažiuojam į Barrenjoey (kengūriuko) pusiasalį.

Keliai į ten žavingi ir pavojingi: kalnai, pakalnės, staigūs vingiai net kvapą gniaužia. Ir uolos, uolos — gelsvos, pilkos, milžinų kepalais arba sluoksniuotais „napoleonais“ sustingę. O ant jų vasarnamiai ir šaunios vilos blyksi langais į žemai ošiantį vandenyną.

Sustojam Palm Beach. Nors palmių čia nematau, bet ir be jų vaizdas puikus. Pliažas įlankoj. Triukšmingos bangos žalsvais volais rieda į geltoną smėlį. Vanduo nešaltas, bet gerokai šūrus ir lipnus. Seno pažįstamo Michigan ežero gėlas vanduo ir baltas smėlis man geriau patinka. Palm Beach tik viena iš šimtų šio pakraščio maudyklių, kiekviena su jai charakteringu grožiu ir smėliu.

Ši vieta gera valanda kelio nuo miesto, todėl ir žmonių mažai. Keli paaugliai bando paslidinėti ant bangų, bet, atrodo, tam sportui jos čia per žemos. Erdvės ir zuvėdru, tačiau, kiek nori! Ir mažų dilginančių „blue bottle“ medūzų. Kiekviena banga pažeria jų ant smėlio tartum melsvo stiklo pūslyčių.

— Tik neliesk, tik neliesk! — perspėja maniškiai, — nudilgins, išbers! Čia tau ne Baltijos gintarėliai.

Visai tinkamas perspėjimas, galvoju, nes šiaurietiu tik daug maž gyvatė ir „poison ivy“ yra tie „neliečiamieji“. Pietų kraštuose tų „neliečiamųjų“ kur kas daugiau.

Pas dukrą ant sandėliuko durų kabo spalvotas vorų paveikslas. Jie išrikiuoti eilėmis pagal nuodingumą — „deadly, dangerous, slightly poisonous, beneficial“. Net ir tas „beneficial“, vardu „Huntsman“, toks didelis, toks plaukuotas...

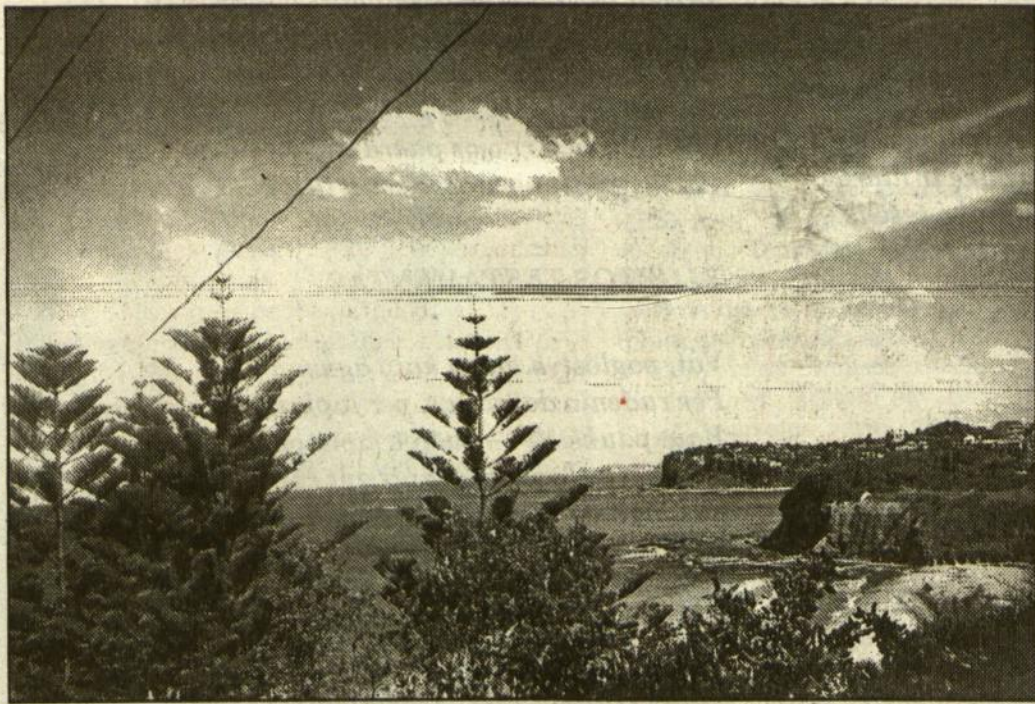
Jis kartą išlindęs iš lauke džiūvusio baltinio, pasakoją dukrą. Arvydas, jos vyras, išnešęs vorą miškan. Kad nebūtų nusikalsta dekolagijai? Na, skautas — gamtos draugas, bet ties vorais mano draugiškumu ryšys nutrūksta. Bet maniškiai čia pasidarę tokie gamtos augininkai. Apsiginklavę storumis knygomis apie Australijos gyvūniją — augmeniją, žino, kas liečiama — skinama. O ką reikia sugauti ir miške paleisti...

Grįžtant užsakm į Bilgola miestuką aplankyti dar vieną mano klasės draugę — Lilę. Jos namelis prilipęs prie stačios pakrantės. Salono langas — stiklo siena į vandenyną!

— Mėgstu čia sėdėti ir žiūrėti, kai audra ateina, — sako Lilė.

Aš tai bėgiu ir rusį, kurio, deja, nėra. Bet dabar, akinantį saulėtą popietę, vaizdas pro tą langą nuostabus: žaliai mėlyna vandens platybė pribarstyta burlaivių, liejasi tolyn iš įlankos glėbio, o tą paveikslą įrėmina aukštos Norfolk pušys. Sunku tikėti, kad jos tikros, taip tobulai išdėstytos jų šakos.

Taip mudvi sėdim prie to lango, prisimindamos mokytojus ir draugus, kurie paliko ki-

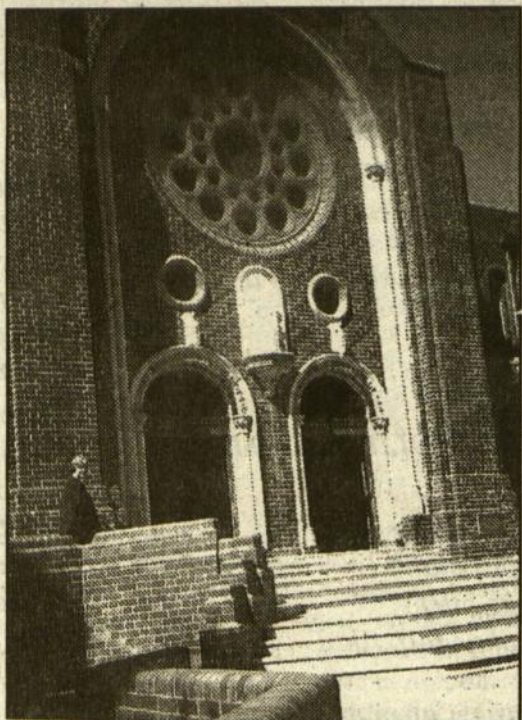
Barrenjoey pusiasalio pakrantės, Bilgola, New South Wales, Australija.

tame žemės pusrutulyje, įremini atminimuose, kaip Norfolk pušys.

Velykos rudenį

Nieko nėra keisčiau, kaip Velykos rudenį! Bet Australija — keistenybių šalis, todėl — Velykos rudenį.

Mišioms važiuojame į Lidcombe miestelį. Čia lietuviai renkasi į Šv. Joachimo bažnyčią lietuviškai sumai.

Šv. Joachimo bažnyčia, kurioje yra aukojamos lietuviškos šv. mišios. Lidcombe, New South Wales, Australija.

Bažnytelė šimtametė (1885). Jau nuzulinti suolai, daugelio kojų numintos grindys, dažų prašosi sienos. Tačiau ji jauki, sklidina auksinės šviesos, srūvančios pro vitražus. O kai nedidelis, bet darnus choras užtraukia „Linksma diena“, Velykos tampa Velykomis, nors ir rudenį.

Mišias aukoją jaunas, lietuvių kilmės kunigas. Sako, parapičių mylimas, nes mokas rast bendrą kalbą su jaunimu ir vaikais. Jo

velykinės mintys apie reikšmę stalo, prie kurio šeima dalijasi ne tik maistu, bet ir meile arba barniais ir nesutarimais, buvo vertos dėmesio. Deja, šis kunigas iškeliamas kitur. Ta žinia prislopina šventišką Sydney lietuvių nuotaiką.

Grįžtant akin krenta tolumoje dvi aukštos kolonos su blizgančiais smaigaliais. Negi čia, pačiame mieste, tarpkontinentinių raketų bazė? Arvydas juokiasi:

— Na, taip. Musulmonų mečetės minaretai — vienas yra raketa Amerikai, kitas — Izraeliui.

Atrodo, šis posakis gerai žinomas. Nes tebetina, nes imigrantų iš Azijos jau esą 42% ir daugelis jų — karšti Pranašo pasekėjai.

Važiuojant į malonų ir įdomų matyt aborigeniškus miestelių ir vietovių vardus. Kad anglai kolonistai neištrynė tų vardų nuo australiškos žemės veido, jiems pliusas. Ne taip pasielgė „svieto lygontojai“ sovietai su Karaliaučiaus vietovardžiais. Gal ir iš to galima spręsti apie kolonistų kultūros lygį.

Taigi važiuojam pro Parramatta į Cabramatta, per Illavarą ir Yarrowarra. Miesto centre yra žavus parkas — Tumbalong, šiauriniame Sydney — Kirribilli apylinkė. Bet visų tų linksmų vardų viršūnė — Woolloomooloo! Rodos, imk ir niūniuk: „Ejo Billy į Kirribilli, prie Kawarra sutiko Yarrowarra ir, sugavę cockatoo, nuskrido į Woolloomooloo“.

Lietuvių sodyba

Šiandien su Margarita važiuoju į Lietuvių sodybą. Ji gana toli nuo Sydney, Engadine miestely. Rami, graži Woronora Heights apylinkė tinka vyresnio amžiaus žmonėms gyventi.

Sydney lietuviai vertai didžiuojasi savo Sodyba. Tai maloni ir saugi priebėga, kai ateina tas „auksinis ruduo“, su „auksinėm“ išlaidom ir negalimom.

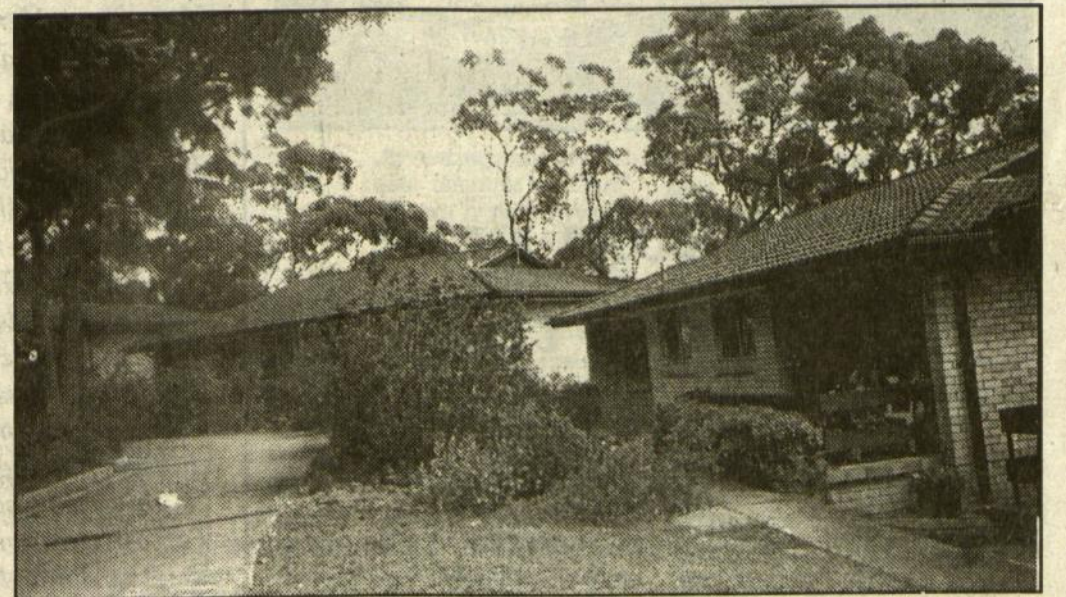
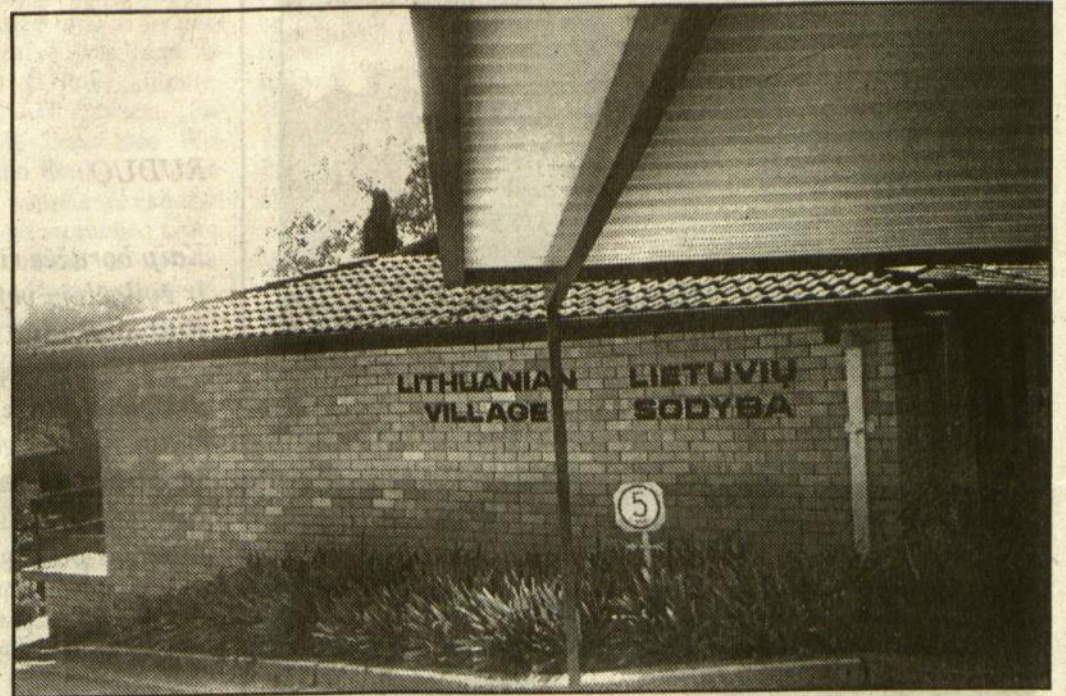
Sodybą sudaro grupė simpatinių namukų, po du butus kiekviename. Gyventojai — lietuviai pensininkai. Butukas perkamas „iki gyvos galvos“ už 25,000 australiškų kjdolelių. Ta kaina dengia ir remotnus.

Namukai apsuodinti žydinčiais krūmais, gėlėmis, medeliais. Kaipgi būtų lietuviška sodyba be darželių! Malonus sodybiečiai aprodo savo butukus. Nors maži jie, bet jaukūs, pilni knygų, paveikslų. Čia lietuviškoj aplinkoj tarp draugų ir pažįstamų gera leisti pensininko dienas.

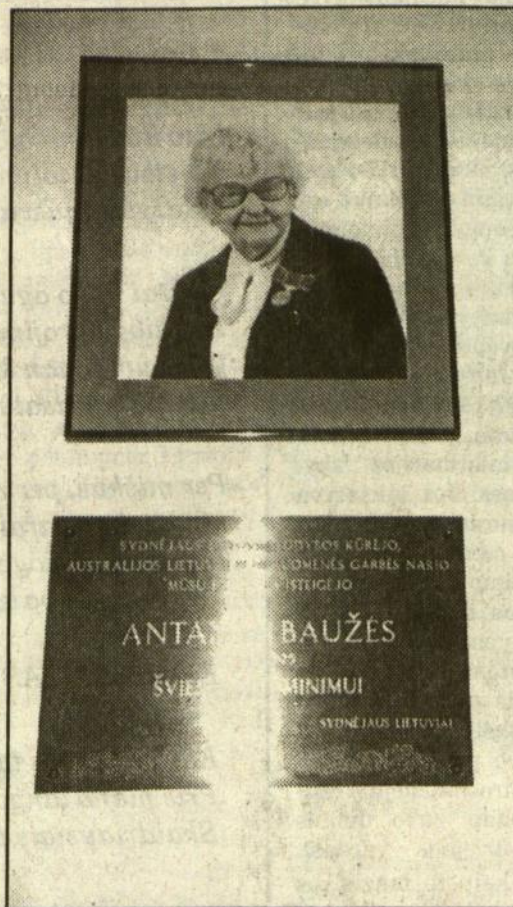
Sodybos administratorė Olga Storpirstienė mane visur apvedžioja. Ypač graži ir patogi Sodybos salė. Čia yra skaitykla, čia, susirenkama „aerobics“ mankštai, čia svečiuojamasi, švenčiamos bendros šventės.

Šio lietuviško kampelio iniciatoriai buvo Baužės. Nemanau, kad tą projektą įgyvendinti jiems buvo lengva, žinant, kad „kiek lietuvių, tiek skirtingų nuomonių“. Bet tokiems užmojams ne tik „pagimdyti“, bet ir sėkmingai „užauginti“ reikia drąsių, toli numatančių žmonių. Tokie buvo Baužės, įvairių lietuviškojo gyvenimo sričių „spiritus movens“.

Salėje kabo didelis ponios Baužienės portretas ir bronzinė lenta: „Sydneyjaus lietuvių sodybos, kūrėjo, Australijos lietuvių bendruomenės garbės nario, Mūsų pastogės įsteigėjo Antano Baužės šviesiam atminimui“.

Lietuvių Sodyba, Engadine, New South Wales, Australija

Lietuvių Sodybos įkūrėjų Onos ir a.a. Antano Baužių prisiminimų plokštės.

Mėlynieji kalnai

Maždaug 50 mylių į vakarus nuo Sydney dunkso Mėlynieji kalnai — dar viena miesto ir apylinkių puošmena ir magnetas turistams. Iš tikrųjų, tie kalnai ne kalnai kaip Rockies ar Alpės. Jie laiko dantų apkan-

Mėlynųjų kalnų panorama. Katoomba, New South Wales, Australija.

džioti, oro, vandens ir vėjo nuskaldyti, nutrinti. Australija seniausias pasaulio žemynas, todėl ir jos uolos seniai praradusios aštrumą, aukštumą ir majestotišką Alpių profilį. Šie plokščiakalniai išraišyti gilių tarpeklių, sugriuvę į plačius slėnius. O slėniuose — eukaliptų miškai. Dulsvas tų medžių žalumas tolumoje persilieja į melsvumą. Gal todėl ši vieta — Mėlynieji kalnai?

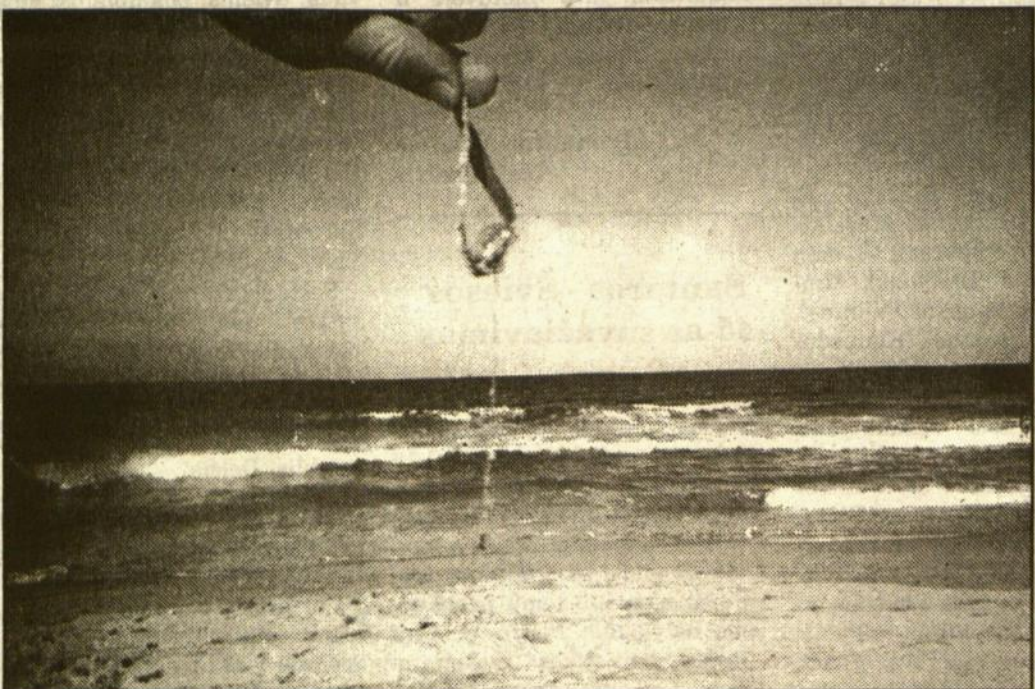
Mėlynųjų kalnų panorama savitiškai di-dinga: neaprepiamai žalsvai melsva platybė tartum jūra. Garbanoti eukaliptai tartum bangos, o iš jų kaip fantastiški raudoni laivai kyšo laiptuotos, sluoksniuotos uolos. Dažnai australai lygina šiuos plokščiakalnius su Amerikos Grand Canyon. Palyginimas vis dėlto nevykęs, nes Grand Canyon išpūdin-gumas — majestotiškas ir nepakartojamas.

(Bus daugiau)

ŽAGARĖ ŠVENČIA 800 METŲ JUBILIEJŲ

Joniškio rajone esantis Žagarės miestas praėjusį savaitgalį šventė savo 800 metų jubiliejų.

Žagarės bažnyčioje buvo pašventinta miesto vėliava ir herbai. Prezidento Valdo Adamkaus balandžio pabaigoje pasirašytu dekretu, patvirtintame Žagarės herbe pavaizduoti du stilizuoti sidabriniai raktai. Tai aliuzija į šalia miesto esantį Raktuvės piliakalnį. Herbas yra naujas, pernai jį sukūrė dailininkas profesorius Juozas Gal-kus.

Nors mažas, bet nuodingas „blue bottle“ arba „man-of-war“. Palm Beach, New South Wales, Australija.